

Het Grote Debat College

Het RTL-debat door
de ogen van Lars Duursma

Beste bezoeker van het Haagsch College

Hartelijk welkom bij het Grote Debat College in Perscentrum Nieuwspoord. Premier Rutte en Geert Wilders maakten het nog een spannend, maar vanavond vindt het eerste landelijke televisiedebat plaats. Al het gedoe rondom het debat toont hoeveel er vanavond op het spel staat.

Op 15 maart valt enorm veel te kiezen. De lijsttrekkers doen er alles daarom aan om straks boven de rest uit te steken. Maar hoe onderscheid je je in een debat? Lars Duursma vertelt het tijdens zijn college. Deze oud-wereldkampioen debatteren kent alle kneepjes van het vak.

Aan de hand van bekende fragmenten toont hij aan hoe politici een debat winnen of verliezen. Lars waagt zich ook een voorspelling van het debat. Wat mogen we verwachten van de lijsttrekkers? En met welke strategie gaan zij het debat in?

Na een heerlijke maaltijd kijken we samen naar het debat. Tijdens de onderbrekingen geeft Lars zijn eerste analyse. Wat valt op en wie doet het goed?

Inhoudelijke goodiebag

Als dank voor uw komst bieden we u in samenwerking met Repro van der Kamp deze inhoudelijke goodiebag aan. Hierin vindt u een aantal achtergrondartikelen van Lars Duursma en het Montesquieu Instituut.

Agenda Haagsch College

2 maart - Het Grote BNR Buitenlanddebat

15:00 uur - Perscentrum Nieuwspoort

Hoe moet de nieuwe Nederlandse regering omgaan met de Amerikaanse president Trump? Is er nog een toekomst voor de EU? En welke oplossingen zijn er voor het vluchtelingenvraagstuk?

Tijdens het Grote BNR Buitenlanddebat gaan Kamerleden van zes partijen met elkaar in debat over de veranderende wereld en de plaats van Nederland daarin. Het debat staat onder leiding van Bernard Hammelburg en wordt live uitgezonden op BNR Nieuwsradio. Na het debat is er voor het publiek gelegenheid om vragen te stellen aan de politici.

HAAGSCH
COLLEGE

HET GROTE BNR BUITENLANDDEBAT

Zes partijen gaan met elkaar in debat over de veranderende wereld onder leiding van Bernard Hammelburg

2 maart 2017 @ perscentrum Nieuwspoort
Reserveer nu: haagschcollege.nl

Hoe organiseer je betere verkiezingsdebatten?

Lars Duursma, oprichter Debatrix.

Dit artikel verscheen eerder op Debatrix.com.

Daar waar politici het liefst overal hun eigen boodschap verkondigen, bieden verkiezingsdebatten een prachtige gelegenheid de standpunten van verschillende partijen goed te vergelijken. Maar dan moeten die debatten wél goed worden opgezet. Voorafgaand aan de vorige Tweede Kamerverkiezingen schreef Lars Duursma samen met Victor Vlam een artikel vol handige tips voor iedereen die een verkiezingsdebat organiseert. Het was februari 2011. Ook toen ging alles verre van vlekkeloos. En de lessen zijn ook nu nog relevant.

In de aanloop naar de Eerste Kamerverkiezingen organiseerde de publieke omroep tot nu toe drie grote verkiezingsdebatten. Drie keer werd de kiezer niet veel wijzer. Geen moment voerden de deelnemers een goed inhoudelijk debat waar ze de verschillen tussen hun partijen duidelijk maakten. En geen moment werd de kiezer écht aan het denken gezet. Daarmee doen omroepen geen recht aan de kracht en de mogelijkheden van het debat. Wat ging er mis?

Onderwerpkeuze

Om te beginnen werd tijdens alle debatten vrijwel hetzelfde gezegd. Dat had vooral te maken met de onderwerpkeuze. Tijdens het Radio 1-verkiezingsdebat werd over vier thema's gedebatteerd: economie, onderwijs, veiligheid en integratie. Het NOS televisiedebat een dag later ging over precies dezelfde onderwerpen. Tijd voor een nieuwe invalshoek bij het Pauw & Wittemandebat, zou je denken. Helaas. Er werd hooguit in een andere volgorde over dezelfde thema's gesproken.

Het is alsof je in een restaurant de ene dag biefstuk, aardappelpuree en doperwtjes krijgt geserveerd, de volgende dag doperwtjes, aardappelpuree en biefstuk, en de restauranthouder stug volhoudt dat hij je twee totaal verschillende menu's heeft voorgeschoteld.

Geen wonder dat de debatten zo voorspelbaar verliepen. Nog voordat Loek Hermans (VVD) bij het Pauw & Wittemandebat een woord over de economie had uitgesproken, wist hij al dat zijn tegenstander van D66 hem zou aanvallen op de bezuinigingen in het onderwijs. Dat ging immers bij de andere debatten ook al zo.

Eén thema per debat

Beter zou het zijn om een serie verkiezingsdebatten in te delen naar thema. Organiseer één groot debat over de economie, waarin deelnemers worden uitgedaagd om hun economische visie voor Nederland uiteen te zetten en inhoudelijk te reageren op de standpunten van de andere partijen. Binnen zo'n thema kun je de politici concrete stellingen voorleggen en hen vragen te oordelen over relevante dilemma's. Die stellingen moeten overigens bepaald worden door een

onafhankelijke redactie. In Nederland zijn het regelmatig de campagne teams die debatstellingen formuleren. Maar politieke partijen hebben een ander belang dan de kiezer. Politici willen debatteren over onderwerpen waar zij zich goed kunnen profileren. Dat zijn niet noodzakelijkerwijs de onderwerpen die voor de kiezer belangrijk zijn of waarbij de kiezer daadwerkelijk een keuze heeft.

Vaste spreektijden

Nederlandse verkiezingsdebatten missen bovendien een goed format waar deelnemers een eerlijke kans krijgen om de kiezer te betrekken bij complexe vraagstukken. Debatten springen van de hak op de tak en deelnemers worden continu onderbroken. Zelfs bij de radiodebatten krijgen politici gemiddeld slechts zeventien seconden voordat ze geïnterrupteerd worden. In die tijd kun je amper drie zinnen uitspreken. En zelfs die ruimte krijgen de deelnemers lang niet altijd. Presentator Joost Vullings had bij het Radio 1-debat 47 seconden nodig om het thema veiligheid in te leiden, waarna hij het woord gaf aan Loek Hermans – die hij vervolgens binnen vijf seconden (!) interrupteerde. Geen wonder dat politici vaak niet verder komen dan de zorgvuldig voorbereide soundbites.

Om inhoudelijk debat te bevorderen zouden organisaties meer moeten werken met vaste spreektijden. Vraag politici te oordelen over een relevant dilemma en geef iedere deelnemer anderhalve minuut om te antwoorden – zonder interrupties. Geef hen de ruimte om inhoudelijk op elkaar in te gaan. Op die manier krijgen politici de kans om hun positie voor de kiezer duidelijk te maken en de plicht om daarbij verder te

gaan dan enkele oneliners. Pas dan vindt een weging van argumenten plaats en wordt de kiezer geholpen bij zijn keuze. Presentatoren naar de achtergrond

Zo'n aanpak geeft presentatoren een minder prominente rol – en dat is prima. Verkiezingsdebatten worden meestal geleid door ervaren interviewers die gewend zijn hun gesprekspartner het vuur na aan de schenen te leggen. Maar in een debat is dat nu juist de taak van de andere deelnemers. Wanneer je alle politieke kopstukken bij elkaar hebt gebracht, wil je ze vooral op elkaar laten reageren – op de door journalisten bedachte vragen reageren ze al het hele jaar door. Schrap dus de interviews en die verplichte blokjes met zogenaamd ludieke vragen!

Vergelijk het eens met een voetbalwedstrijd. Daar schept een kundige scheidsrechter weliswaar de voorwaarden voor een goede en sportieve wedstrijd, maar blijft hij zelf zoveel mogelijk op de achtergrond. Bij Nederlandse verkiezingsdebatten daarentegen plaatsen presentatoren zich continu op de voorgrond: ze willen bij elk memorabel moment betrokken zijn. Het gevolg? Hier is vaak een presentator betrokken bij bekende debatfragmenten (Jan-Peter Balkenende tegen Mariëtte Tweebekke: "Wat kijkt u lief!"). In de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk zijn bekende debatfragmenten juist memorabel vanwege de debaters.

Geen supporters

Ten slotte zou het beter zijn als omroepen niet langer supporters toelaten. Bij beide televisiedebatten hadden deze een negatief effect op het debat. Ze waren uitgedost als voetbalsupporters en werden gestimuleerd om hun politicus naar

de overwinning te schreeuwen. Het gevolg was dat de politici elkaar vooral vliegen afvingen. Zo stelde Loek Hermans over immigratie dat de SP 'iedereen toelaat' – een punt dat niet alleen onwaar was maar bovendien afleidde van de kern van zijn betoog. De VVD'ers in de zaal vonden het echter fantastisch, en dat kun je ze lastig kwalijk nemen. De eigen achterban waardeert een clichématige oneliner, een simpele platitude of goedkope aanval immers meer dan complexe, lastige en soms impopulaire nuance. Politici werden gestimuleerd om voor het eenvoudige applaus te gaan en te preken voor eigen parochie, daar waar zij juist geprikkeld moeten worden om zich te richten tot de vele zwevende en twijfelende kiezers die hun keuze nog niet gemaakt hebben.

Laat organisatoren eens moeite doen om een publiek uit te nodigen dat representatief is voor de doelgroep van het debat. En zorg ervoor dat dit publiek geen grote rol krijgt tijdens de uitzending. Bij Nederlandse televisiedebatten kan vrijwel elke uitspraak rekenen op luid applaus, gejuich of juist boegeroep van het publiek. Niet alleen haalt dat het tempo uit het debat – het is bovendien oneerlijk. Het gedrag van de supporters kan de kijker meer beïnvloeden dan wat er daadwerkelijk door de deelnemers aan het debat wordt gezegd. Sommige campagne teams realiseren zich dat: ze selecteren bewust hun meest uitbundige achterban en benoemen zelfs een aanvoerder die de achterban continu opzweept. Mooie televisie wellicht, maar met een eerlijk verkiezingsdebat heeft het niets te maken.

Waarom verkiezingsdebatten

Verkiezingsdebatten zijn een ideaal middel om vraagstukken te verkennen die de kiezer belangrijk vindt. Daar waar kijkers en luisteraars meestal maar één kant van het verhaal te horen krijgen, bieden debatten een prachtige gelegenheid om posities van meerdere partijen goed te vergelijken. Politici krijgen minder ruimte om hun tegenstanders een onjuist standpunt in de schoenen te schuiven aangezien die tegenstanders dat beeld direct kunnen aanvechten en rechtzetten. Maar dan moeten politici wel de kans krijgen een goed inhoudelijk debat te voeren waar ze de verschillen tussen hun partijen duidelijk kunnen maken. Alleen dán wordt de kracht van het debat volledig benut en wordt de kiezer écht aan het denken gezet.

Hoe organiseren andere landen verkiezingsdebatten?

In de Verenigde Staten wordt bij presidentsverkiezingen een serie debatten georganiseerd. De kandidaten hebben vaste spreektijden en mogen elkaar niet interromperen. Een debatleider werpt vragen op en bewaakt de orde. Campagne teams proberen daarbij toevalligheden uit te sluiten. Sinds

Richard Nixon in 1960 mede dankzij zijn bezwete voorhoofd een debat verloor tegen John F. Kennedy, wordt zelfs de temperatuur in de ruimte van het debat van tevoren vastgelegd.

Een onafhankelijke stichting, de Commission on Presidential Debates, waarborgt dat de debatten eerlijk verlopen en “de best mogelijke informatie” bieden aan kijkers en luisteraars. Deze stichting adviseert tegenwoordig ook opkomende democratieën en andere geïnteresseerde landen bij de organisatie van verkiezingsdebatten.

In Groot-Brittannië werden in 2010 voor het eerst in de geschiedenis verkiezingsdebatten georganiseerd tussen leiders van de grote partijen. Daarbij werd gekozen voor het Amerikaanse format. En waar debatten in het Lagerhuis vooral tijdens het populaire vragenuurtje vaak beladen zijn met emotie en (holle) retoriek, werden de verkiezingsdebatten geprezen om hun diepgang.

Amerikaanse adviseurs hielpen Italië in 2006 bij het organiseren van verkiezingsdebatten. Ze waren geschokt een debat te zien waarin Silvio Berlusconi zijn tegenstrever Romano Prodi uitmaakte voor “dummy”, “arme jongen” en “nuttige idioot”. Andersom noemde Prodi zijn tegenstander een “dronkenlap”. De Italianen waren echter blij verrast. Dit was het meest inhoudelijke debat dat ze ooit op televisie hadden gezien.

Gepubliceerd op maandag 21 februari 2011 in nrc.next

*Het Haagsch Foto College
9 februari, Perscentrum Nieuwspoort
Foto's: Michelle Zandbergen*

*Frank Pieke, Het Grote China College
30 januari, Perscentrum Nieuwspoort
Foto's: Suzanne al-Taie*

*Marieke Blom, Staat van de Economie
25 januari, Perscentrum Nieuwspoor
Foto's: Michelle Zandbergen*

*Lodewijk Asscher, Avond met de Vicepremier
23 januari, Paard van Troje
Foto's: Martijn Beekman*

DE OPGAVEN VAN HET OPENBAAR BESTUUR

Digitalisering, vernetwerking en verknoping van steeds grotere vraagstukken. Ontwikkelingen die zorgen voor pittige uitdagingen voor bestuurders en ambtenaren. Want hoe komt u tot oplossingen die aansluiten bij de huidige fundamentele transities in het fysieke, sociale en veiligheidsdomein?

Berenschot ondersteunt uw organisatie bij deze opgaven. Door het systematisch verbeteren van sturing. Door inhoudelijke expertise op het vlak van bijvoorbeeld de Omgevingswet, decentralisatie, integriteit en informatieveiligheid. En door het optimaliseren van secundaire processen. Dit doen we vanuit onze eigen visie, gebaseerd op jarenlange praktijk en wetenschap.

Meer weten? Download de brochure 'Berenschot en het openbaar bestuur' op www.berenschot.nl/openbaarbestuur

Berenschot

Tien beproefde debat-technieken

Lars Duursma, oprichter Debatrix.

Dit artikel verscheen eerder op Debatrix.com.

Wat zijn de favoriete trucs en technieken van onze lijsttrekkers? Oud-wereldkampioen debatteren Lars Duursma zet ze allemaal op een rij. Leer alles over strategisch toegeven, win-windiscussies en het verschuiven van de bewijslast.

Top 10

1. **Richt je woorden niet tot je tegenstander, maar tot diens achterban.** Het is bij debatten en vergaderingen zelden productief om je aandacht te richten op het overtuigen van je grootste tegenstander — dat is immers de laatste die je zult overtuigen. Veel politici richten zich daarom met voorbedachte oneliners tot hun eigen achterban. Maar dit preken voor eigen parochie leidt niet tot extra draagvlak voor je ideeën. De meest uitgekookte debaters richten zich daarom tot de achterban van hun tegenstanders. Neem Geert Wilders. Waar zijn tegenstanders hem wegzetten als “geweldig naïef”, gebruikt hij interrupties consequent om te laten zien dat hij bijvoorbeeld SP- en CDA-stemmers serieuzer neemt dan hun eigen fractievoorzitter (“Meneer Roemer, u laat uw eigen kiezers in de steek!”). Iemand die deze les minder goed lijkt te begrijpen, is Alexander Pechtold. In 2015 sprak hij letterlijk tot Halbe Zijlstra: “Het interesseert me niet of de VVD-kiezer teleurgesteld is.” Tsja, die mensen gaan straks dus niet op D66 stemmen.
2. **Geef strategisch toe.** De eerste reflex van vrijwel iedere politicus is doorgaans om alles te ontkennen wat je tegenstander beweert. Jammer! Je slaat je tegenstander namelijk alle argumenten uit z’n handen als je ‘m straffeloos gelijk kunt geven. Zo kreeg Wilders bij de Algemene Beschouwingen van 2008 dit verwijt van Pechtold: “[Wilders] laat de aanpak van het groen achterwege. Hij haalt in een enkele rücksichtslose beweging al het geld weg dat de corporaties en het Rijk in deze wijken willen stoppen. Dat is een duidelijk signaal. Straks kennen deze mensen in hun wijk geen criminaliteit, maar wonen zij beroerd. Dankzij de heer Wilders.” Het antwoord van Wilders: “Inderdaad. Geen aanpak van het groen, maar aanpak van het tuig. Daar staan wij voor.” Ook Pim Fortuyn had deze techniek goed in de vingers. Zo kreeg hij eens het verwijt dat hij niets deed om het fileprobleem op te lossen. Zijn reactie: “Klopt. Als u écht vindt dat dat het belangrijkste probleem is waar Nederland voor staat, dan kunt u beter op iemand anders stemmen. De problemen die ik ga aanpakken, zijn...” He-las hebben de meeste politici de reflex om elk punt van hun tegenstander aan te vallen en iedereen te beloven dat ze elk probleem zullen oplossen.

3. **Denk goed na over het plaatje.** Er is een reden dat Geert Wilders zelden interrupties maakt als Jesse Klaver, Alexander Pechtold of Emile Roemer al bij de interruptiemicrofoons staat: hij profileert zich liever als eenzame strijder. En als het debat vooral voor de televisiekijkers gevoerd wordt, dan moet het plaatje goed zijn. Om diezelfde reden worden er regelmatig ‘props’ (hulpmiddelen) meegenomen naar de vergaderzaal. In 2009 nam Alexander Pechtold een bewust een hele stapel rapporten mee bij de Algemene Politieke Beschouwingen om te laten zien hoeveel onderzoek de regering al deed. Toen Pieter van Geel (CDA) zei dat hij de samenhang in die rapporten mistte, was het gepeperde antwoord: “Zal ik er een nietje doorheen slaan?” Z’n punt was gemaakt. Dat het meenemen van attributen overigens niet altijd goed werkt, bewees Jolande Sap overigens in 2011. Inderdaad. Met die stekkerdoos.

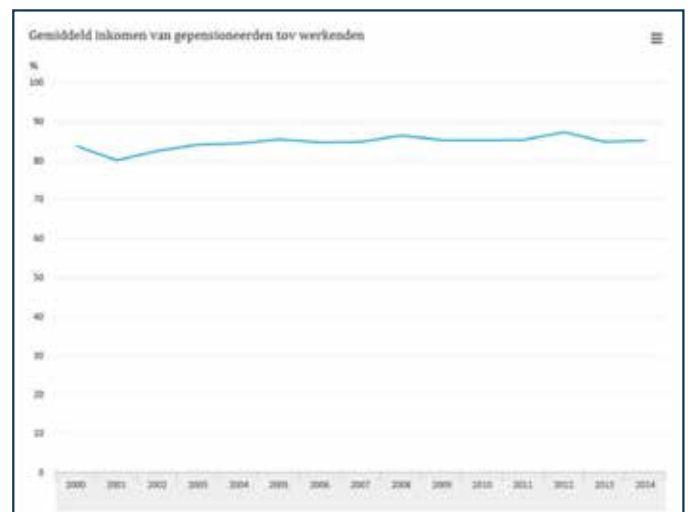
4. **Zet een collega in z’n hemd door te veinzen dat je het voor ‘m opneemt.** Mooiste voorbeeld: de interruptie die Jesse Klaver in 2015 maakte bij Diederik Samsom. Even daarvoor had Emile Roemer de PvdA-leider verweten dat de ginicoëfficiënt door de kabinetsplannen met 0,3% zou stijgen. Samsoms droge repliek: “De ginicoëfficiënt wordt niet in procenten uitgedrukt.” (Vraag is overigens of zo’n wijsneuzerig antwoord verstandig is.) Vervolgens deed Klaver net of hij het voor z’n collega op links opnam: “Bijdehand zijn tegen de heer Roemer kunnen wij allemaal.” Au! Met zulke vrienden...

5. **Maak je punt, nog voordat het debat begonnen is.** Dit is een klassiekertje uit de gereedschapskist van Wilders. In september 2012 — het kabinet Rutte-I was toen al gevallen — wilde hij de Partij van de Arbeid wegzetten als de “echte” gedoogpartij. Maar hoe doe je dat? Wilders maakte direct aan het begin van de dag een punt van orde over de spreekvolgorde en vroeg een hoofdelijke stemming aan over dit onderwerp. In 2014 eiste hij voorafgaand aan het debat dat de Koran (volgens Wilders: “de grondwet van ISIS”) uit de plenaire zaal werd verwijderd. En vorig jaar stelde hij voor de Algemene Politieke Beschouwingen een week uit te stellen en in plaats daarvan over de vluchtelingenproblematiek te debatteren. Geen enkele keer kreeg hij een meerderheid achter z’n standpunt, maar elke keer domineerde zijn stunt de ochtendjournals. Ook de nieuwe partij DENK haalt regelmatig dit soort fratsen uit voor aandacht.

6. **Kies de juiste framing.** Vaak denken we bij politieke framing aan al dan niet ludieke woordvondsten (aanrechtssubsidie, Kunduzakkoord, Cohen als bedrijfspoeder).

Maar de beste frames zijn effectief, juist omdat ze ons niet opvallen. Zo vertellen katteneigenaren trots dat ze hun huisdier hebben laten “helpen” en hebben vrijwel alle media het consequent over “Brussel”. Let ook eens op welke partijen de watermetafoor gebruiken als ze het hebben over vluchtelingen (“Europa wordt overspoeld door migranten”, “vluchtelingenstromen moeten worden ingedamd”). Hoe meer we vluchtelingen zo dehumaniseren, hoe meer iedereen de drang voelt opkomen de kraan dicht te willen draaien. En alle media doen vrolijk mee, zich van geen kwaad bewust? Dát is pas succesvolle framing.

7. **Goochel met cijfers!** Neem het plaatje dat Henk Krol deze week liet zien bij De Wereld Draait Door. ‘Koopkrachtontwikkeling, 2000-2014’ staat erboven. We zien een CBS-grafiek die toont hoe de koopkracht van gepensioneerden in die periode gelijk is gebleven, terwijl die van werkenden zo’n 30% is gestegen. WOEDEND was Krol. Dat was hij ook al toen hij exact hetzelfde plaatje liet zien rondom de Algemene Beschouwingen van 2016. OUDEREN WORDEN GENAAID. Ik heb Peter van Mulligen, hoofdeconoom van het CBS, toch even gevraagd wat we nou zien op dat plaatje. Zijn antwoord: het inkomen van gepensioneerden blijft absoluut niet achter bij werkenden. In het plaatje van Krol zien we vooral dat werkenden tijdens hun carrière meer gaan verdienen. Iemand die 30 was in 2000, verdient nu eenmaal meer op het moment dat hij of zij in 2014 inmiddels 44 is. De grafiek geeft volgens hem een beter beeld.

Dus fake news is het niet, maar de grafiek van Krol is wel bewust misleidend. Het grote probleem tijdens debatten: het kost één zin om misleidende cijfers te presenteren en vijf zinnen om ze recht te zetten. En die gaan allemaal van jouw spreektijd af. Als mensen je al begrijpen en geloven. Bij verkiezingsdebatten ligt daar een taak voor de debat-leider.

8. **Lok een win-win-discussie uit over jouw belangrijkste punt.** De cijfers hierboven kloppen dus wel, maar ze zijn misleidend. Soms loont het als debater ook om cijfers te gebruiken waarvan je weet dat ze niet helemaal kloppen. Als verspreider van overdreven cijfers win je namelijk bijna altijd tijdens zo'n debat. Reageert de tegenstander niet, dan blijven jouw cijfers onweersproken en concludeert de kijker dat ze waarschijnlijk wel zullen kloppen. Reageert de tegenstander wél, dan krijg je een lange discussie over jouw belangrijkste punt. Win-win. Wanneer je als politicus bijvoorbeeld weet dat de hoge inkomens er vijf keer zo veel op vooruit zijn gegaan als de lage inkomens, dan zeg je tijdens het debat dat de hoge inkomens er zes of zeven keer zo veel op vooruit zijn gegaan. De ander móet dan wel reageren, waarna jij de voice of reason speelt en de ander zelfs een beetje tegemoet komt: "Misschien zijn de hoge inkomens er niet zes of zeven keer zo veel op vooruit gegaan als de lage inkomens, maar is het vijf keer zo veel. Ik ben blij dat ook u nu inmiddels erkent dat de inkomensverschillen onder de Partij van de Arbeid veel groter zijn geworden."

9. **Verschuif de bewijslast.** Een klassieke drogreden. Tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen presenteert de regering haar plannen en begroting voor het komende jaar. Partijen in het parlement kunnen die plannen bijsturen door een meerderheid te vinden voor hun moties. Maar coalitiepartijen doen soms net alsof je enkel kritiek mag uiten, als je eerst zelf met een tegenbegroting komt. Wanneer je als oppositiepartij goede sier maakt met allerlei bedragen, dan moet je ook niet vreemd opkijken als anderen willen zien waar dat op gebaseerd is. En als die niet minstens zo goed onderbouwd is als de plannen van het kabinet (aantal fte's bij alle ministeries: 109.500; aantal fte's per Kamerlid: 1,2) dan krijg je de wind van voren. Dat klopt natuurlijk niet. Aan de andere kant: wanneer je als oppositiepartij goede sier maakt met allerlei bedragen, dan moet je ook niet vreemd opkijken als anderen willen zien waar dat op gebaseerd is — wie stelt moet bewijzen. Het afgelopen jaar kwamen de SP en het CDA zo in behoorlijke problemen. Belangrijkste les: zet als oppositiepartij een eigen visie neer, bekritiseer de plannen van het kabinet op concrete punten en dien strategisch gekozen moties in, maar wees voorzichtig met het introduceren van eigen cijfers. Want voordat je het weet, moet je de hele berekening laten zien. Ook Krol kwam zo deze week in problemen. Want of je laat het doorrekenen. Of niet. Maar je kunt niet eerst herhaaldelijk naar een concreet onderzoek verwijzen waar de AOW wordt gekort, om vervolgens te ontkennen dat jij dat ook zult doen.

10. **Gebruik humor!** Er staat veel op spel tijdens een verkiezingsdebat. Maandenlang ben je gedrild. Je weet wat je moet zeggen, en net zo belangrijk: wat ook niet. Je ergert je al tijden aan je tegenstander. En daar staat hij dan. De neiging is dan groot om 'm verbaal in de haren te vliegen. Er is één probleem: die woede haalt zelden het beste in jou naar boven – en de kijker kan het meestal ook niet zo waarderen. De kunst is dan ook: neem je kiezers en hun problemen uiterst serieus, maar weet het verkiezingsdebat te relativiseren. Benoem gerust wat er nu gebeurt tijdens het debat. En maak er een grapje over. Zéker als je van nature erg bevlogen spreekt. Want boos wordt al snel zuur, vooral als je onder grote druk staat. Durf dus humor te gebruiken!

Dit artikel is een bijgewerkte versie van een blog die Lars Duursma eerder schreef in de aanloop naar de Algemene Politieke Beschouwingen van 2016. Op de hoogte blijven van de laatste tips en publicaties? Meld je aan op www.overtuigtips.nl.

DE WERELD IN BEELDEN

pa picture alliance
A company of the dpa Group

Beeld is in de wereld waarin wij leven steeds bepalender. We denken steeds meer in beelden. We communiceren steeds meer in beelden. Beelden lijken onze nieuwe woorden. dpa picture alliance is een beeldbank met meer dan 25 miljoen foto's. Dagelijks stromen er honderden nieuwe foto's binnen. Foto's van nu en foto's van toen. Van over de hele wereld, met als specialisatie Duitsland. **www.picture-alliance.com. Voor uw communicatie en publicaties.**

Contact voor Nederland: Edouard van Arem | Strandhuis Communicatie

www.picture-alliance.com | 06 46 13 33 91 | foto@strandhuis-communicatie.nl

Lijsttrekkers

Sybrand Buma - CDA

Geboren: Workum, 30 juli 1965

Sybrand van Haersma Buma (1965) is sinds 12 oktober 2010 fractievoorzitter van het CDA in de Tweede Kamer. Hij is sinds 23 mei 2002 Tweede Kamerlid. Bij de verkiezingen in van september 2012

was hij lijsttrekker van het CDA en bij de verkiezingen van 2017 is hij dat opnieuw. De heer Buma was beleidsmedewerker justitie en plaatsvervangend ambtelijk secretaris van de CDA-Tweede Kamerfractie. In de Tweede Kamer hield hij zich tot hij fractievoorzitter werd vooral bezig met justitie (veiligheidsbeleid). Hij was fractiesecretaris en had zitting in het Presidium van Kamer.

Alexander Pechtold - D66

Geboren: Delft, 16 december 1965

Alexander Pechtold (1965) is sinds 30 november 2006 lid van de Tweede Kamerfractie van D66. Hij is fractievoorzitter, politiek leider en lijsttrekker van D66. De heer Pechtold was van 31 maart 2005 tot 3 juli 2006 minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties. Hij was in de periode 2003-2005 burgemeester van Wageningen. Hij is opgeleid als kunsthistoricus en werkte onder andere bij een veilinghuis. Van 1997 tot 2002 was hij wethouder in Leiden. De heer Pechtold was vanaf eind 2002 tot 2005 voorzitter van D66. Behalve met de algemene politieke vraagstukken houdt hij zich bezig met Koninkrijksrelaties en cultuur.

Lodewijk Asscher - PvdA

Amsterdam, 27 september 1974

Lodewijk Asscher (1974) is sinds 9 december 2016 politiek leider van de PvdA. Hij is lijsttrekker bij de Tweede Kamerverkiezingen 2017. Vanaf 5 november 2012 is de heer Asscher

vicepremier en minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in het kabinet-Rutte II. Hij was in 2006-2012 wethouder van Amsterdam (sinds 2010 was hij belast met financiën, onderwijs en jeugdbeleid). Eerder deed hij onderzoek naar communicatiegrondrechten. In 2010 was hij enige maanden waarnemend burgemeester van Amsterdam.

Jesse Klaver - GroenLinks

Geboren: Roosendaal, 1 mei 1986

Jesse Klaver (1986) is sinds 12 mei 2015 fractievoorzitter en politiek leider van GroenLinks. Bij de verkiezingen van 2017 is hij lijsttrekker. Jesse Klaver is sedert 17 juni 2010 lid van de Tweede

Kamer. Hij was voorzitter van CNV-jongeren en was eerder voorzitter van DWARS, de jongerenorganisatie van GroenLinks. Behalve fractievoorzitter is hij woordvoerder belastingen, buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking en Europese zaken. Eerder hield de heer Klaver zich onder meer bezig met sociale zaken, financiën, landbouw en onderwijs.

Emile Roemer - SP

Geboren: Boxmeer, 24 augustus 1962

Emile Roemer (1962) is sinds 30 november 2006 lid van de Tweede Kamerfractie van de SP en vanaf 5 maart 2010 fractievoorzitter en politiek leider van de SP. Hij was lijsttrekker van de SP bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2010 en 2012 en is dat in 2017 opnieuw. De heer Roemer was onderwijzer en wethouder van Boxmeer. Verder was hij voorzitter van de SP in Noord-Brabant. Hij was woordvoerder verkeer en waterstaat.

Profielen afkomstig van parlement.com

**START
THE
RIOT,
IT'S OK**

ImpactCity

www.impactcity.nl
@HagueInnovators

This image shows a full page of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a template for handwriting practice or general writing. There are no margins, text, or other markings on the page.

OVERHEMD
CADEAU
BIJ AANKOOP
VAN EEN PAK

PAKKEN FABRIEK

€499

VITALE BARBERIS CANONICO
X 1663 X

NOORDEINDE 44

WWW.PAKKENFABRIEK.NL

DENHAAG@PAKKENFABRIEK.NL | 070 752 1283

*GELDIG JAN/FEB 2017 OP NIEUWE COLLECTIE VOOR HAAGSCH COLLEGE BEZOEKER - BETREFT MICHAELIS OVERHEMD

[illegible]

Ben jij een young professional en woon of werk je in Den Haag? Dan wordt het tijd dat je YoungTheHague leert kennen!

YoungTheHague verbindt & inspireert

YoungTheHague is hét stadsbrede netwerk waar overheid en bedrijfsleven samenkomen: een netwerk voor álle young professionals in Den Haag. Dankzij YoungTheHague kunnen young professionals contacten opdoen buiten hun eigen organisatie en een 'kijkje over de schutting' nemen.

Benieuwd welke YoungTheHague evenementen eraan komen of wil je zelf actief worden? Check de agenda en vacatures op www.youngthehague.nl!

[illegible]

[illegible]

Parlementaire Monitor

Deze monitor geeft toegang tot het hele parlementaire besluitvormingsproces. Van consultatie tot implementatie: de monitor stelt u in staat om alles real time en op de voet te volgen.

De Parlementaire Monitor geeft duidelijk aan in welke fase de besluitvorming verkeert. Kunt u nog invloed uitoefenen of is het nog slechts een kwestie van afhameren in de Eerste Kamer? Ook wordt gemeld wie de belangrijkste stakeholders zijn en hoe u deze kunt bereiken. Zo kunt u tijdig en doeltreffend inspelen op nieuwe wet- en regelgeving.

Door informatie te bundelen in dossiers geeft de Parlementaire Monitor direct antwoord op de belangrijkste vragen. U hoeft de informatie niet uit een groot aantal losse documenten bij elkaar te zoeken. Denk aan vragen als:

- Wat is de stand van zaken?
- Wat staat nog te gebeuren?
- Wie zijn de betrokkenen?
- Wat is de status van moties?
- Welke dossiers zijn verwant?
- Wat zijn de bronnen?

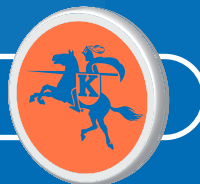
De actuele stand van zaken in een oogopslag

Meer informatie?

- parlementairemonitor.nl
- mail ons op info@parlementairemonitor.nl

TROTSE PARTNER VAN HET HAAGSCH COLLEGE

REPRO- VAN DE KAMP

PAPIER | DIGITAAL | 3D

WEGAstraat 40, DEN HAAG | TELEFOON: 070-3476464

WWW.REPROVANDEKAMP.NL